

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

מה למד אברהם מסיפור העקדה? (שיעור מס' 148)

ד"ר עדינה שטרנברג (adina80@gmail.com)

1. ראב"ע: והא-להים נסה את אברהם י"א כי הסמ"ך תחת ש"ן, והה"א תחת האל"ף, וטעם כל הפרשה יחישם. רק נסה כמשמעו. ואנשי שיקול הדעת אמרו, כי הדעות הם שתיים, האחת דעת העתיד בטרם היותו, והשנית דעת היש הנמצא, וזה פי' נסה, גם כי עתה ידעתי (ברא' כב יב). והגאון אמר שמלת נסה, הראות צדקתו לבני אדם, גם מלת ידעתי (ברא' כב יב) כטעם הודעתי. והלא ידע זה הגאון, כי בשעה שעקד בנו לא הי' שם אפילו נערינו. ואחרים אמרו כי פי' והעלהו שם לעולה שיעלהו אל ההר, וזאת תחשב לו לעולה. ואברהם לא ידע סוד הנבואה, וימהר לשחוט אותו, והשם אמר לו לא בקשתי זאת. ואחרים אמרו הראה שתעלהו לעולה, כמו והשקית אותם יין (ירמ' לה, ב). והוצרכו אלה הגאונים לפי' האלה, כי יאמרו לא יתכן אחר שיצוה השם מצוה שיאמר אח"כ לא תעשינה. והנה לא שמו על לב הבכורים שהחליפם בלויים אחר שנה. ואחר שהכתוב אומר בתחלה והא-להים נסה את אברהם סרו כל הטענות. והשם נסהו כדי שיקבל שכר.

2. ד"ק: וענין הנסיון קשה מאד לספרו על הא-ל כי הוא חוקר לב ומבין כליות וידע כי אברהם יעשה מצותו. ואם להודיע לבני העולם, הנה לא היה שם בעת העקדה אלא אברהם ובנו יצחק כי אפילו נעריו שהלכו עמו לא ידעו בזה דבר ומי הודיע דבר זה לעולם, ואפילו הוא היה מספר מי היה מאמין לו, והאמת כי הנסיון הזה כדי להראות לבני העולם אהבת אברהם השלמה לא-ל ולא נעשה לאותם הדורות אלא לדורות הבאים המאמינים בתורה שכתב משה רבינו ע"ה מפי הא-ל ובספוריה שיראו עד היכן הגיעה אהבת אברהם לא-ל וילמדו ממנו לאהבת את ה' בכל לבבם ובל נפשם.

3. רמב"ן: והא-להים נסה את אברהם - ענין הנסיון הוא לדעתי, בעבור היות מעשה האדם רשות מוחלטת בידו, אם ירצה יעשה ואם לא ירצה לא יעשה, יקרא "נסיון" מצד המנוסה, אבל המנסה יתברך יצוה בו להוציא הדבר מן הכח אל הפועל, להיות לו שכר מעשה טוב לא שכר לב טוב בלבד. ודע כי השם צדיק יבחן (תהלים יא ה), כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו וחפץ להצדיקו יצוה אותו בנסיון, ולא יבחן את הרשעים אשר לא ישמעו. והנה כל הנסיונות שבתורה לטובת המנוסה:

4. רמב"ם מורה נבוכים ד"ג פל"ב: והנני מתיר לך כל אלו הספקות, דע כי כל נסיון שבא בתורה אין כונתו וענינו אלא כדי שידעו בני אדם מה שצריך להם לעשותו ומה שראוי להאמינו, וכאלו ענין הנסיון שיעשה מעשה אחד, אין הכונה גוף המעשה ההוא אבל הכונה שיהיה משל שילמדו ממנו וילכו אחריו...

ואמנם ענין אברהם אבינו ע"ה בעקדה כלל שני ענינים גדולים הם מפנות התורה... אבל כדי שיתפרסם לבני אדם מה ראוי לעשותו בשביל אהבת הש"י ויראתו לא לתקות גמול ולא לפחד עונש, כמו שבארנו במקומות רבים, ואמר המלאך לו כי עתה ידעתי וגו', ר"ל שבזה המעשה אשר בו תקרא ירא א-להים גמור, ידעו כל בני אדם גבול יראת ה' מה הוא... והענין השני להודיע אותנו איך יאמינו הנביאים באמת מה שיבואם מאת השם בנבואה, שלא יחשוב החושב בעבור שהוא בחלום או במראה כמו שבארנו, ובאמצעות הכח המדמה, שפעמים לא יהיה מה שישמעוהו או מה שיומשל להם אמת או יתערב בו קצת ספק, ורצה להודיענו שכל מה שיראה הנביא במראה הנבואה הוא אמת ויציב אצל הנביא לא יסופק בדבר ממנו אצלו כלל... כן צריך שנבין עניני הנסיונות, לא שהש"י ירצה לבחון אדם ולנסותו עד שידע מה שלא היה יודעו קודם, חלילה לו חלילה ממה שידמוהו הסכלים הפתאים ברוע מחשבתם, ודע זה:

5. רש"י: (א) אחר הדברים האלה - יש מרבותינו אומרים אחר דבריו של שטן, שהיה מקטרג ואומר מכל סעודה שעשה אברהם לא הקריב לפניך פר אחד או איל אחד, אמר לו כלום עשה אלא בשביל בנו, אילו הייתי אומר לו זבח אותו לפני לא היה מעכב. ויש אומרים אחר דבריו של ישמעאל שהיה מתפאר על יצחק שמל בן שלש עשרה שנה ולא מיחה, אמר לו יצחק באבר אחד אתה מיראני, אילו אמר לי הקב"ה זבח עצמך לפני לא הייתי מעכב....

כי עתה ידעתי - מעתה יש לי מה להשיב לשטן ולאומות התמהים מה היא חבתי אצלך, יש לי פתחון פה עכשיו שרואים כי ירא א-להים אתה:

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

6. סליחות ערב יום כיפור: חנון חון עמך אשר לשמך הוא מאמין / סנגור עלי תמנה / אשר חטאתי יטמין /

חובי בשמאלו יכמין / זכותי יעלה בימין / ואפר יצחק יזמין.

7. ד"ק: ויהי אחר הדברים האלה, אחר מה שקרה לאברהם עם אבימלך וארכו לו שם הימים ובא לו לבאר שבע לגור שם, היה הדבר הזה שנסה אלהים את אברהם בדבר בנו יחידו.

8. מלב"ם: ויהי אחר הדברים האלה – מוסב על כל הדברים שספר מענין אברהם שכולם היו נסיונות... והא-להים כבר נסה את אברהם בתשעה נסיונות, אז ויאמר אליו, זה הנסיון האחרון שהוא למעלה מכל ציור בטבע האדם, ובפשוט יאמר והא-להים נסה, על נסיון זה האחרון לבד, שלא היה הצווי רק משום נסיון לא לעשות המעשה ההוא, שאחרי הדברים הקודמים שבהם עלה אברהם בנסיונותיו מדרגה אחר מדרגה, בא לנסותו בנסיון היותר גדול, שבו נתראה איך גדלה יראת ה' ואהבתו אלצו בתכלית מה שאפשר לצייר, והנה הנסיון יהיה או לצורך המנסה או לצורך המנוסה או לצורך הרואים ופה שלשתם יחד.

9. רשב"ם: ויהי אחר הדברים האלה - כל מקום שנא' אחר הדברים האלה מחובר על הפרשה שלמעלה. אחר הדברים האלה, שהרג אברהם את המלכים אמר לו הק', אל תירא אברם, מן האומות. ויהי אחר הדברים האלה, שנולד יצחק, ויוגד לאברהם לאמר עוד ובתואל ילד את רבקה. וכן אחר הדברים האלה, שהגיד מרדכי על בגתן ותרש, גדל המלך אחשורוש את המן, שרצה להרוג את מרדכי והועיל לו מה שהציל את המלך ונתלה המן. אף כאן אחר הדברים שכרת אברהם ברית לאבימלך לו ולנינו ולנכדו של אברהם ונתן לו שבע כבשות הצאן וחרה אפו של הק' על זאת שהרי ארץ פלשתים בכלל גבול ישראל והק' ציוה עליהם לא תחיה כל נשמה וגם ביהושע מטילין על ערי חמשת סרני פלשתים גורל, לכן והא-להים נסה את אברהם קינתרו וציערו כדכת' הנסה דבר אליך תלאה, על נסותם את יי, מסה ומריבה, בחנני יי ונסני. כלומר נתגאיתיה בבן שנתתיו לכרות ברית ביניכם ובין בניהם, ועתה לך והעלהו לעולה ויראה מה הועילה כריתות ברית שלך. וכן מצאתי אחרי כן במדרש של שמואל ויהי ארון יי בארץ פלשתים שבעה חדשים. כת' את שבע כבשות הצאן תקח מידי. אמר לו הק' אתה נתתה לו שבע כבשות, חיך שבניו עושים שבע מלחמות עם בניך ונוצחין אותן. ד"א חיך שבניו הורגים שבע צדיקים מבניך ואילו הן שמשון חפני ופנחס שאול ושלשה בניו. ד"א חיך שבניו מחריבים שבע משכנות, ואילו הן אוהל מועד וגלגל נוב ושלמה [וגבעון] ובית עולמים [תרין]. ד"א שארון מחזיר בשדה פלשתים שבעה חדשים. נסה קונטרארי"אה:

10. "שמונה פרקים" לרמב"ם פרק ד': ודע, כי אלו המעלות והפחיתויות אשר למידות, אמנם ייקנו ויתישבו בנפש, בחזרה על הפעולות ההוות מזו המידה פעמים רבות בזמן ארוך, והתרגלנו אליהן. ואם יהיו הפעולות ההן טובות - יהיה הנקנה לנו מעלה, ואם יהיו רעות - יהיה הנקנה לנו פחיתות. ומפני שהאדם בטבעו, מתחילת בריתו, אינו לא בעל מעלה ולא בעל חסרון, כמו שנבאר בפרק השמיני, והוא יתרגל בלא ספק לפעולות מקטנותו, כפי מנהג קרוביו ואנשי מדינתו, ואפשר שיהיו אותן הפעולות ממוצעות, ואפשר שיהיו מותירות או מחסרות, כמו שסיפרנו, ויהיה האיש הזה כבר חלתה נפשו - צריך שינהגו ברפואתו כדרך רפואת הגופות בשוה. וכמו שהגוף, כאשר יצא משיווי, נראה אל איזה צד נטה ויצא, ונעמוד כנגדו בהפכו, עד שישוב אל השיווי; וכשישתוה, נסלק ידינו מאותו ההפך, ונשוב לעשות לו מה שישאירהו על שיווי - כן נעשה במידות בשוה.

11. רמב"ם, הלכות עבודה זרה פ"א ה"ג: והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם א-לוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד, והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא שנאמר ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם, וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירהו לדרך האמת עד שנתקבצו אליו אלפים ורובות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העיקר הגדול הזה וחבר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו, וישב יצחק מלמד ומזהיר, ויצחק הודיע ליעקב ומינהו ללמד וישב מלמד ומחזיק כל הנלוים אליו, ויעקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לוי ומינהו ראש והושיבו בישבה ללמד דרך השם ולשמור מצות אברהם, וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח הלמוד, והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים עליהם ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה'.